

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2017

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΙΜΑ (ΕΛΛΑΔΑ – ΕΕ-28– ΕΥΡΩΖΩΝΗ)

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ –ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ –ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ – ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ (ΕΛΛΑΔΑ – ΕΕ-28– ΕΥΡΩΖΩΝΗ)

01 Δεκεμβρίου 2017

Το IOBE διεξάγει κάθε μήνα από το 1981 Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας στις επιχειρήσεις στους τέσσερις τομείς της οικονομίας και, από τον Μάιο του 2008, και στους καταναλωτές. Οι έρευνες αποτελούν μέρος του κοινού εναρμονισμένου προγράμματος που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (DG ECFIN) και τα αποτελέσματά τους χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του δείκτη οικονομικού κλίματος σε Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ δημοσιεύονται αναλυτικά στις εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι αναλύσεις που δημοσιεύονται κάθε μήνα με τη μορφή αυτής της έκδοσης στηρίζονται στα πρωτογενή, αναλυτικά στοιχεία για πάνω από 1000 επιχειρήσεις και αντιπροσωπευτικό δείγμα 1500 καταναλωτών, όπως προκύπτουν από τις έρευνες που διεξάγει αποκλειστικά και μόνο το IOBE για την Ελλάδα για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Επόμενο δελτίο: **10/01/2018**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΙΜΑ: ΕΕ-28, ΕΥΡΩΖΩΝΗ, ΕΛΛΑΔΑ**Ε.Ε – ΕΥΡΩΖΩΝΗ: Οριακή βελτίωση του οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη, σταθερότητα στην ΕΕ**

Τον Νοέμβριο, ο δείκτης οικονομικού κλίματος συνεχίζει την ανοδική του πορεία στην Ευρωζώνη, αυξανόμενος οριακά, κατά 0,5 μονάδες (στις 114,6 μον.), στην καλύτερη επίδοσή του από τον Οκτώβριο του 2000. Στην ΕΕ καταγράφεται σταθερότητα (+0,1), με τον δείκτη να διαμορφώνεται στις 114,3 μονάδες, στην καλύτερη επίδοση από τον Ιούνιο του 2007. Αναλυτικότερα, στην Ευρωζώνη, η βελτίωση των προσδοκιών στις Κατασκευές (+1,2) αντισταθμίζεται από την επιδείνωση στο Λιανικό εμπόριο (-1,3), με τις Υπηρεσίες (+0,1) και τη Βιομηχανία (+0,2) να μην παρουσιάζουν αξιοσημείωτες μεταβολές. Η καταναλωτική εμπιστοσύνη (+1,2) καταγράφει άνοδο, ωθώντας το συνολικό δείκτη της Ευρωζώνης οριακά προς τα πάνω, ενώ σε επίπεδο των μεγαλύτερων οικονομιών της Ευρωζώνης, ο δείκτης βελτιώνεται στην Γαλλία (+1,9), την Ολλανδία (+0,8) και την Ισπανία (+0,6), παραμένει αμετάβλητος στην Ιταλία (+0,2) και επιδεινώνεται στην Γερμανία (-0,1).

Σε επίπεδο ΕΕ, καταγράφεται πτώση στον δείκτη κλίματος στο Ηνωμένο Βασίλειο (-1,5), όταν στην Πολωνία σημειώνεται αντίθετα μικρή άνοδος (+0,7). Σε τομεακό επίπεδο, οι προσδοκίες βελτιώνονται σημαντικά στο Λιανικό εμπόριο, ενώ επιδεινώνονται στις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές και δεν μεταβάλλονται στην Βιομηχανία, με την καταναλωτική εμπιστοσύνη να ανακάμπτει. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, οι δείκτες προσδοκιών διαμορφώθηκαν στις +8,1 και +8,2 μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη. Οι προσδοκίες για την εξέλιξη της παραγωγής μεταβάλλονται θετικά στην Ευρωζώνη, ενώ οι εκτιμήσεις για τα επίπεδα παραγγελιών και ζήτησης βελτιώνονται στην ΕΕ, με τα αποθέματα να μην μεταβάλλονται σε καμία ζώνη.
- Στις **Υπηρεσίες**, οι δείκτες προσδοκιών διαμορφώθηκαν στις +12,4 και +16,3 μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη αντίστοιχα. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητά τους μεταβάλλονται αρνητικά, όπως και οι αντίστοιχες για την τρέχουσα ζήτηση, αλλά μόνο στην ΕΕ, με τις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση να κερδίζουν έδαφος στην Ευρωζώνη και να χάνουν στην ΕΕ.
- Στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι σχετικοί δείκτες διαμορφώθηκαν στις +6 μονάδες στην ΕΕ και τις +4,2 μονάδες στην Ευρωζώνη. Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα επιχειρηματική δραστηριότητα κάμπτονται και στις δύο ζώνες, ενώ οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα και οι προβλέψεις για τις πωλήσεις τους επόμενους μήνες βελτιώνονται στην ΕΕ.
- Στις **Κατασκευές**, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών κινήθηκε στις +0,7 μονάδες στην ΕΕ και τις +1,6 μονάδες στην Ευρωζώνη. Οι προβλέψεις για το επίπεδο των εργασιών, όπως και οι προβλέψεις για την απασχόληση, βελτιώνονται στην Ευρωζώνη και επιδεινώνονται στην ΕΕ.
- Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** διαμορφώνεται στις -0,7 και +0,1 μονάδες στην ΕΕ και την Ευρωζώνη αντίστοιχα. Οι προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους αλλά και τη χώρας μεταβάλλονται οριακώς θετικά και στις δύο ζώνες. Μεγαλύτερη είναι η ανάκαμψη στην πρόθεση αποταμίευσης, ενώ και οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας βελτιώνονται.
- Τέλος, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες** (δεν περιλαμβάνεται στο δείκτη κλίματος) δεν μεταβάλλεται επί της ουσίας στην ΕΕ (+19,2 από +19,3 μον.), αλλά ανακάμπτει στην Ευρωζώνη (+20,2 από +18,9 μον.). Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα

κατάσταση των επιχειρήσεων βελτιώνονται και στις δύο ζώνες, ενώ οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα πορεία της ζήτησης βελτιώνονται στην Ευρωζώνη και χειροτερεύουν στην ΕΕ, με τις προβλέψεις της ζήτησης στο επόμενο τρίμηνο να μεταβάλλονται αρνητικά και στις δύο ζώνες.

Πίνακας 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος (1990-2016=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)¹

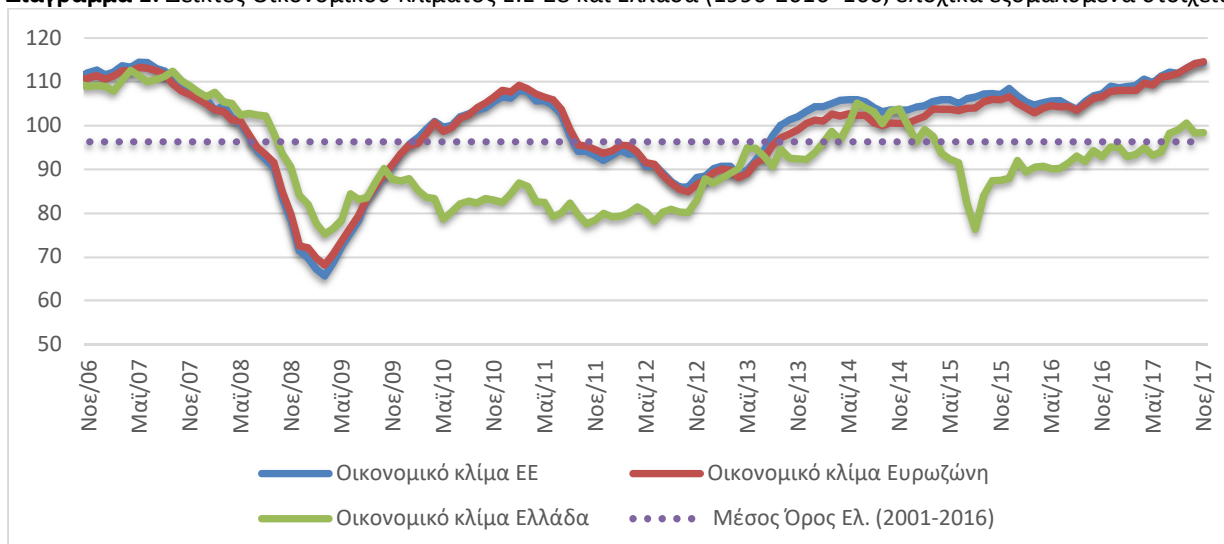
Περιοχή	Ακραίες τιμές		Μέσος όρος									
	Min	Max	2001-2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
ΕΕ-28	67,2 Μαρ-09	114,1 Ιουν-07	99,3	100,8	89,8	94,9	104,4	106,0	105,6			
Ευρωζώνη	70,0 Μαρ-09	113,5 Ιαν-01	98,7	102,1	89,9	93,2	101,3	104,1	104,7			
Ελλάδα	74,4 Μαρ-09	111,9 Απρ-04	95,9	81,6	80,9	91,6	100,5	89,7	91,8			
Περιοχή	2016											
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	106,6	105,2	104,5	105,0	105,5	105,5	104,6	103,7	105,4	106,8	107,2	109,0
Ευρωζώνη	105,0	103,9	102,9	103,9	104,5	104,3	104,4	103,4	104,8	106,3	106,5	107,8
Ελλάδα	92,0	89,4	90,5	90,7	90,1	90,2	91,4	93,0	91,8	94,3	92,9	95,1
Περιοχή	2017											
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	108,6	108,9	109,1	110,6	109,8	111,3	112,2	111,9	113,1	114,2	114,3	
Ευρωζώνη	108,0	108,0	108,0	109,7	109,3	111,1	111,3	111,9	113,1	114,1	114,6	
Ελλάδα	95,1	92,9	93,4	94,9	93,2	94,0	98,2	99,0	100,6	98,3	98,4	

¹ Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος είναι το σταθμισμένο άθροισμα των Δεικτών Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία, τις Κατασκευές, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και του Δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης.

² Οι ακραίες τιμές αναφέρονται στην περίοδο 2001-2015, σε όλους τους πίνακες

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfín

Διάγραμμα 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-28 και Ελλάδα (1990-2016=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfín

ΕΛΛΑΔΑ: Αμετάβλητος ο δείκτης οικονομικού κλίματος, τόσο από πλευράς επιχειρηματικών προσδοκιών όσο και καταναλωτικής εμπιστοσύνης

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος κινείται στα ίδια επίπεδα τον Νοέμβριο σε σχέση με τον Οκτώβριο, στις 98,4 (από 98,3) μονάδες. **Στους επιμέρους τομείς της οικονομίας, η μικρή επιδείνωση των δεικτών σε Κατασκευές, Βιομηχανία και Υπηρεσίες αντισταθμίζεται από την άνοδο στο Λιανικό Εμπόριο, ενώ και η καταναλωτική εμπιστοσύνη παραμένει στα ίδια επίπεδα. Τον τελευταίο μήνα δεν επήλθαν σημαντικές αλλαγές στην οικονομική πολιτική, με αποτέλεσμα να παγιώνεται η σταθερότητα στην οικονομία. Έχει δημιουργηθεί η προσδοκία πως η τρίτη αξιολόγηση του προγράμματος δεν θα αποτελέσει σημείο τριβής με τους εταίρους και πιστωτές και θα ολοκληρωθεί σύντομα. Οι φορολογικές και λοιπές επιβαρύνσεις που επηρεάζουν τις προσδοκίες πολιτών και επιχειρήσεων έχουν ήδη σε μεγάλο βαθμό προεξοφληθεί κατά το προηγούμενο διάστημα. Συνολικά επομένως οι προσδοκίες έχουν σταθεροποιηθεί σε επίπεδο που είναι μεν υψηλότερο από πριν ένα έτος – και άρα συνεπές με την τρέχουσα ανάκαμψη,- αλλά σαφώς χαμηλότερο από το αντίστοιχο επίπεδο στις λοιπές ευρωπαϊκές χώρες.**

Αναλυτικότερα:

- στη **Βιομηχανία**, οι θετικές προβλέψεις για την παραγωγή τους προσεχείς μήνες δεν μεταβάλλονται, με τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση και το ισοζύγιο των αποθεμάτων να επιδεινώνονται οριακά.
- στις **Κατασκευές**, επιδεινώνονται οι προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα αυτών που ασχολούνται με τα Δημόσια Έργα, όπως και οι προβλέψεις για την απασχόληση
- στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις βελτιώνονται, όπως και οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή τους, ενώ τα αποθέματα βρίσκονται σε φυσιολογικά για την εποχή επίπεδα.
- στις **Υπηρεσίες**, οι θετικές εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων εξασθενούν, όπως και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, με τις θετικές προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή της όμως να βελτιώνονται, έστω και οριακά
- στην **Καταναλωτική Εμπιστοσύνη**, καταγράφεται βελτίωση του ισοζυγίου για τις προβλέψεις της ανεργίας και οριακή ανάκαμψη στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας, με τις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού και την πρόθεση αποταμίευσης να επιδεινώνονται.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ: Οριακή επιδείνωση στις επιχειρηματικές προσδοκίες, στα ίδια επίπεδα οι προβλέψεις παραγωγής

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία διαμορφώνεται τον Νοέμβριο σχεδόν στο ίδιο επίπεδο σε σχέση με τον Οκτώβριο, επιδεινούμενος οριακά στις 93,6 (από 94,1) μονάδες, σαφώς υψηλότερα ωστόσο έναντι του αντίστοιχου περυσινού δείκτη (89,2 μον.). **Από τις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την παραγωγή τους προσεχείς μήνες δεν μεταβάλλονται, όμως εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση, καθώς και το ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα επιδεινώνονται οριακά.** Αναλυτικά:

α) Σε **επίπεδο παραγγελιών και τρέχουσας ζήτησης**, ο αρνητικός δείκτης κυμαίνεται τον Νοέμβριο στις -17 (από -16) μονάδες, με το ¼ των επιχειρήσεων να δηλώνουν εκ νέου χαμηλές για την εποχή παραγγελίες και το 8% να αναφέρει το αντίθετο.

β) Στις **προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς 3-4 μήνες**, το σχετικό ισοζύγιο παραμένει στις +14 μονάδες, με το 27% των επιχειρήσεων να προβλέπει και πάλι άνοδο της παραγωγής του το επόμενο τρίμηνο και ένα 13% μείωσή της.

γ) Ως προς τα **αποθέματα έτοιμων προϊόντων**, το σχετικό θετικό ισοζύγιο αυξάνεται οριακά στις +11 (από +9) μονάδες, με το 19% των επιχειρήσεων να αναφέρει εκ νέου υψηλά για την εποχή αποθέματα και το 8% (από 10%) να δηλώνει και πάλι το αντίθετο.

δ) Στους δείκτες **εξαγωγικής δραστηριότητας** καταγράφονται τον Νοέμβριο μικτές τάσεις: οι θετικές **εκτιμήσεις για τις εξαγωγές κατά το τελευταίο τρίμηνο** περιορίζονται (στις +6 από +13 μον. το ισοζύγιο), ενώ οι **προβλέψεις για εξαγωγές τους προσεχείς μήνες κερδίζουν οριακά έδαφος** (+17 από +15 μον. ο δείκτης), με το αρνητικό ισοζύγιο στις **εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση εξωτερικού** να διαμορφώνεται στις -8 (από -7) μονάδες.

ε) Οι **θετικές προβλέψεις για τις πωλήσεις τους προσεχείς μήνες** παραμένουν ουσιαστικά στα ίδια σχεδόν επίπεδα (στις +20 από +19 μον. το σχετικό ισοζύγιο), με το 29% των επιχειρήσεων να αναμένει άνοδο πωλήσεων το προσεχές χρονικό διάστημα και ένα 9% (από 11%) μείωσή τους. Ο δείκτης **εκτιμήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις** υποχωρεί στις +5 (από +12) μονάδες.

στ) Οι **μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής** δεν μεταβάλλονται από τους 4,4, ενώ το **ποσοστό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού** διαμορφώνεται στο 69,3% (από 70,6%).

ζ) Ο δείκτης στις **προβλέψεις για την απασχόληση** μεταβάλλεται θετικά (-3 από -7 μον.), με το ποσοστό των επιχειρήσεων το οποίο προβλέπει άνοδο απασχόλησης στο προσεχές τρίμηνο να κινείται στο 10% (από 4%), έναντι ενός 13% (από 11%) που αναμένει μείωσή της.

η) Οι **προβλέψεις για τις μεταβολές των τιμών** υποδηλώνουν σταθερότητα (ισοσκελισμένος δείκτης από -4 μον.), με το 79% (από 84%) των επιχειρήσεων να μην αναμένει μεταβολές στις τιμές το επόμενο τρίμηνο και ένα 10% να προβλέπει εκ νέου μείωσή τους.

Σε επίπεδο βασικών τομέων, οι επικρατούσες τάσεις είναι πτωτικές. Αναλυτικά:

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στα **Καταναλωτικά αγαθά** βελτιώνεται τον Νοέμβριο, φθάνοντας στις 93,8 (από 90,1) μονάδες. Η άνοδος του δείκτη προέρχεται αφενός από τη μείωση των αποθεμάτων (+10 από +12 μον. ο δείκτης) και τη βελτίωση του δείκτη προβλέψεων για την

παραγωγή (στις +13 από +5 μον.), αφετέρου από την άνοδο στο ισοζύγιο παραγγελιών και της εγχώριας ζήτησης (στις -11 από -13 μον.). Οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές, ενώ στις προβλέψεις για την απασχόληση, το ισοζύγιο των -3 μονάδων αμβλύνεται στη -1 μονάδα. Οι προβλέψεις για τις τιμές υποδηλώνουν σταθερότητα (-6 από -7 μον. το ισοζύγιο), με το 7% (από 4%) των επιχειρήσεων να αναμένει άνοδο τους.

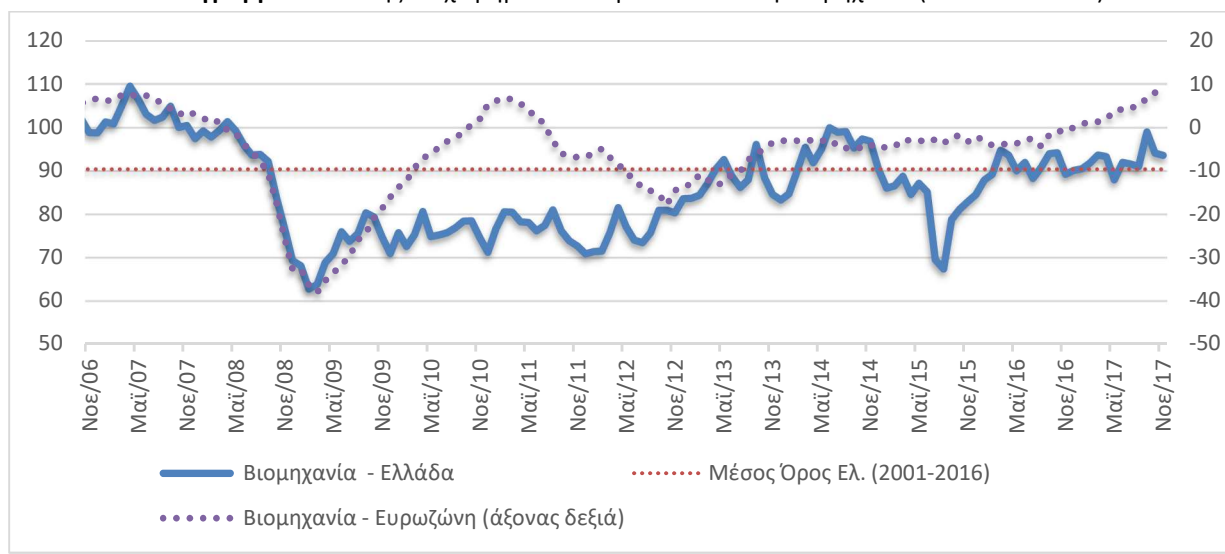
Πίνακας 2: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία

Τομέας		Ακραίες τιμές		Μέσος όρος							
Βιομηχανία (1996-2006=100)		Min	Max	2001-2016		2012	2013	2014	2015	2016	
		62,8 Φεβ-09	109,5 Απρ-07	90,4		77,2	87,8	94,6	81,9	91,2	
2016											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
87,9	89,2	94,8	93,7	90,1	92,0	88,3	90,9	94,0	94,2	89,2	90,1
2017											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
90,5	91,8	93,7	93,3	88,0	92,0	91,6	91,0	99,0	94,1	93,6	

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις προβλέψεις παραγωγής, τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων και τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 2: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfín. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfín

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Κεφαλαιουχικά αγαθά** χάνει έδαφος και τον Νοέμβριο, φθάνοντας στις 87,1 (από 89,5) μονάδες. Το ισοζύγιο των προβλέψεων για την παραγωγή κινείται στις +20 (από +28) μονάδες, ενώ ο δείκτης των εκτιμήσεων για τις παραγγελίες και τη ζήτηση διαμορφώνεται στις -32 (από -35) μονάδες. Η τάση στο ισοζύγιο εκτιμήσεων για τα αποθέματα είναι θετική (στις +23 από +20 μον. ο δείκτης), ενώ στους δείκτες για τις εξαγωγικές προοπτικές, οι τάσεις είναι μικτές. Στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της απασχόλησης, το σχετικό ισοζύγιο των -6 μονάδων μειώνεται στις -10 μονάδες. Ως προς τις τιμές, ο σχετικός οριακά αρνητικός δείκτης ισοσκελίζεται, με το 6% των ερωτηθέντων να προβλέπει άνοδο και το 88% σταθερότητα.

Πτωτικά κινείται τον Νοέμβριο σε σχέση με τον Οκτώβριο ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Ενδιάμεσα αγαθά**, φθάνοντας στις 95,1 (από 100,3) μονάδες. Το ισοζύγιο των προβλέψεων

για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής υποχωρεί στις +14 (από +19) μονάδες, ενώ ο δείκτης εκτιμήσεων για το ύψος των αποθεμάτων αυξάνεται κατά 7 μονάδες, στις +9. Το αρνητικό ισοζύγιο των -16 μονάδων στις εκτιμήσεις για τις τρέχουσες παραγγελίες και τη ζήτηση μειώνεται κατά 3 μονάδες. Στα υπόλοιπα στοιχεία, η τάση στους εξαγωγικούς δείκτες είναι καθοδική, με το δείκτη πρόβλεψης της βραχυπρόθεσμης απασχόλησης να διαμορφώνεται υψηλότερα (-5 από -13 μον.). Οι προσδοκίες για τις τιμές υποδηλώνουν άνοδο (+7 από -1 μον. ο σχετικός δείκτης), με την πλειονότητα των επιχειρήσεων να προβλέπει σταθερότητα (76% από 82%).

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ: Επιδείνωση επιχειρηματικών προσδοκιών, κυρίως στα Δημόσια Έργα

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές επιδεινώνεται και τον Νοέμβριο σε σχέση με τον Οκτώβριο, κινούμενος στις 40 (από 62,3) μονάδες, πολύ υψηλότερα πάντως έναντι της αντίστοιχης περυσινής επίδοσης (49,4 μον.). **Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι ελαφρώς πτωχική στις Ιδιωτικές Κατασκευές και εντόνως καθοδική στα Δημόσια Έργα. Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, οι προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων και ιδιαίτερα οι προβλέψεις για την απασχόληση επιδεινώνονται.** Αναλυτικά, ο δείκτης των -54 μονάδων στις προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων υποχώρησε τον Νοέμβριο στις -63 μονάδες, με το 64% (από 61%) των επιχειρήσεων να διατυπώνει απαισιόδοξες προβλέψεις για το επίπεδο των εργασιών του επόμενου τρίμηνο και το 1% (από 7%) να δηλώνει το αντίθετο. Στις προβλέψεις για την απασχόληση, ο σχετικός δείκτης υποχωρεί έντονα στις -61 (από -27) μονάδες, με το 66% (από 42%) των ερωτηθέντων να προβλέπει μείωση των θέσεων εργασίας στον τομέα και το 5% (από 15%) άνοδο. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, ο αρνητικός δείκτης των εκτιμήσεων για την τρέχουσα πορεία εργασιών των επιχειρήσεων διευρύνεται στις -47 (από -35) μονάδες, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας διαμορφώνονται στους 8,8 (από 8). Στο πεδίο των τιμών, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες βρίσκονται στα ίδια επίπεδα με τον προηγούμενο μήνα (στις -20 μον. το ισοζύγιο), ενώ τέλος το 5% (από 9%) από τις ερωτηθείσες επιχειρήσεις αναφέρει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία. Από τις υπόλοιπες, το 28% επισημαίνει τη χαμηλή ζήτηση, το 51% την ανεπαρκή χρηματοδότηση και το 15% τους υπόλοιπους συγκυριακούς παράγοντες ως βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία του.

Αναλυτικά στους επιμέρους κλάδους:

Καθοδικά κινήθηκε ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Ιδιωτικές Κατασκευές** τον Νοέμβριο σε σχέση με τον Οκτώβριο, στις 83,4 (από 88,4) μονάδες, ελαφρώς ανώτερα έναντι του αντίστοιχου περυσινού του επιπέδου (80,4 μον.). Ο δείκτης πρόβλεψης για το επίπεδο προγραμματισμένων εργασιών κερδίζει έδαφος, καθώς διαμορφώνεται στις -22 (από -37) μονάδες, ενώ αντιθέτως, οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου επιδεινώνονται (στις -6 από +19 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα πορεία εργασιών των επιχειρήσεων κινούνται ανοδικά, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις +6 (από -13) μονάδες, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας διαμορφώνονται στους 4,7 (από 3,8). Στις τιμές, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες εντείνονται, με το ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -31 (από -20) μονάδες. Τέλος, αυξάνεται στο 15% (από 7%) το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν αναφέρουν προσκόμματα στη λειτουργία τους. Από τις υπόλοιπες, το 30% δηλώνει την ανεπάρκεια χρηματοδότησης, το 24% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 31% τους λοιπούς παράγοντες ως βασικότερα λειτουργικά εμπόδια.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Κατασκευές Δημοσίων Έργων** κινείται εντόνως πτωτικά τον Νοέμβριο συγκριτικά με τον Οκτώβριο, στις 27,2 (από 50,2) μονάδες, επίπεδο ελαφρώς χαμηλότερο έναντι του αντίστοιχου περυσινού (33,2 μον.). Ως προς το πρόγραμμα εργασιών του κλάδου, ο δείκτης των -62 μονάδων μειώνεται στις -74 μονάδες, ενώ στις προβλέψεις για την απασχόληση καταγράφεται μεγαλύτερη πτώση, της τάξης των 30 μονάδων (στις -76 μον. το ισοζύγιο). Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 77% (από 56%) αναμένει λιγότερες θέσεις απασχόλησης, με το οριακό 1% (από 10%) να προβλέπει αύξησή τους. Στις υπόλοιπες μεταβλητές, ο δείκτης για τις εκτιμήσεις στις τρέχουσες εργασίες των επιχειρήσεων επιδεινώνεται στις -62 (από -45) μονάδες, ενώ στις τιμές, το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο των -19 μονάδων κερδίζει 3 μονάδες. Τέλος, μόλις το 3% (από 11%) των ερωτηθεισών επιχειρήσεων δηλώνει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, όταν το 29% αναφέρει τη χαμηλή ζήτηση, το 57% τη χαμηλή χρηματοδότηση και το 11% τους λοιπούς συγκυριακούς παράγοντες ως τα κυριότερα επιχειρηματικά προσκόμματα.

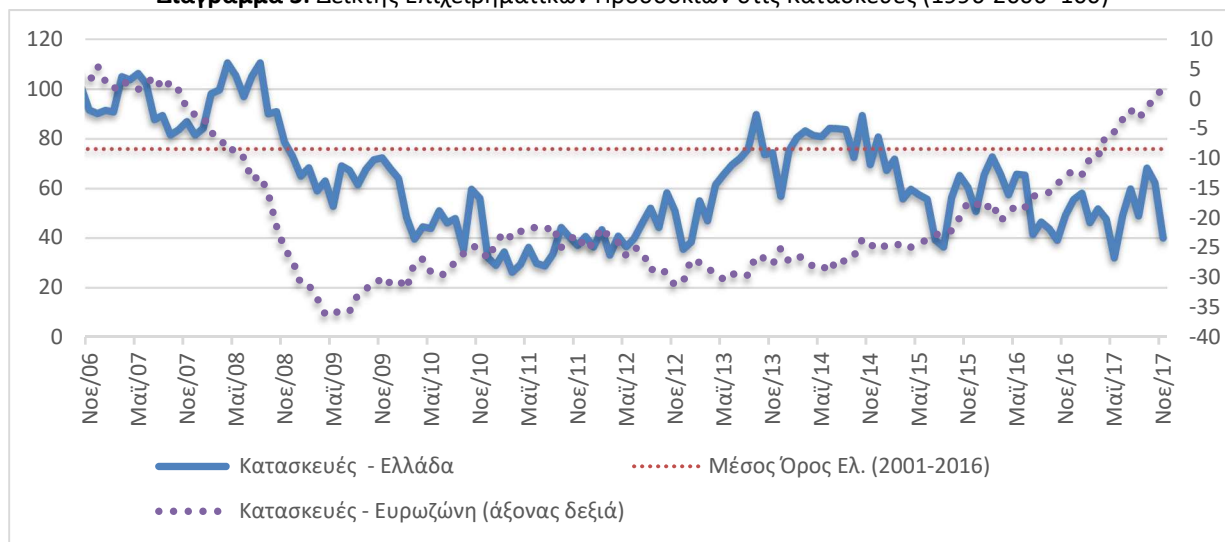
Πίνακας 3: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές

Τομέας		Ακραίες τιμές			Μέσος όρος						
Κατασκευές (1996-2006=100)		Min	Max	2001-2016	2012	2013	2014	2015	2016		
		26,3 Μαρ-11	123,8 Σεπ-03	75,9	43,2	65,0	80,4	56,4			
2016											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
65,6	72,7	65,8	57,5	65,7	65,4	41,5	46,6	43,8	39,2	49,4	55,6
2017											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
58,1	46,2	51,8	41,6	32,1	49,1	59,8	49	68,2	62,3	40,0	

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις για το πρόγραμμα των εργασιών και τις προβλέψεις για την απασχόληση.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfín. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfín

ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: Βελτίωση στις επιχειρηματικές προσδοκίες, ικανοποίηση από τις πωλήσεις

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** κινείται σε υψηλότερα επίπεδα τον Νοέμβριο σε σχέση με τον Οκτώβριο, στις 96,7 (από 91,5) μονάδες, χαμηλότερα πάντως σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (101,6 μον.). Από τις κύριες μεταβλητές του δείκτη, **οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις βελτιώνονται, όπως και οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή τους, ενώ στις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων καταγράφεται σταθερότητα στο σχετικό δείκτη.** Αναλυτικά, οι *εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις* τους αλλάζουν τάση και πλέον ο σχετικός δείκτης κινείται σε θετικό πεδίο τιμών, στις +8 (από -4) μονάδες με το 40% των επιχειρήσεων να δηλώνει πλέον αυξημένες πωλήσεις αυτή την περίοδο, έναντι 33% (από 42%) που αναφέρει το αντίθετο. Αλλά και οι ήδη αισιόδοξες προβλέψεις για την *εξέλιξη των πωλήσεων το επόμενο τρίμηνο* ενισχύονται (στις +12 από +7 μον. το ισοζύγιο), ενώ τα αποθέματα βρίσκονται σε φυσιολογικά για την εποχή επίπεδα. Στις παραγγελίες προς προμηθευτές, καταγράφεται επίσης αλλαγή σε θετική τάση, καθώς το σχετικό ισοζύγιο από -3 μονάδες γίνεται +3, ενώ εξασθενούν ελαφρώς κινούνται οι προοπτικές για την απασχόληση, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις +8 (από +10) μονάδες. Τέλος, ως προς τις τιμές, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στα ίδια επίπεδα, στις -2 μονάδες, με το 89% να αναμένει σταθερότητα.

Οι εξελίξεις σε επιμέρους κλάδους του Λιανικού εμπορίου είναι οι εξής:

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός** αυξάνεται τον Νοέμβριο, διαμορφούμενος στις 73,9 (από 69,8) μονάδες, σε πολύ χαμηλότερη πάντως επίδοση σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (124,4 μον.). Οι αρνητικές εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις αμβλύνονται, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -24 (από -34) μονάδες, όπως και οι προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου, με το ισοζύγιό τους να κινείται στις -2 (από -16) μονάδες. Στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα, ο αντίστοιχος δείκτης υποδηλώνει μικρή κλιμάκωση (+10 από +4 μον.), ενώ στις προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές σημειώνεται σημαντική ανάκαμψη στο σχετικό δείκτη (+12 από -11 μον.). Η εικόνα αυτή έχει ως αποτέλεσμα οι προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης του κλάδου να παραμένουν θετικές (+13 μον. ο δείκτης). Τέλος, ο δείκτης πρόβλεψης των τιμών κινείται κατά 5 μονάδες υψηλότερα και ισοσκελιζεται, με το 7% (από 15%) να αναμένει μείωσή τους.

Πτωτικά όμως κινείται και τον Νοέμβριο ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση**, φθάνοντας στις 87,3 (από 93,4) μονάδες, βρισκόμενος πάντως πολύ υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (61,6 μον.). Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, επιδεινώνονται οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις (-67 από -42 μον. ο δείκτης), ενώ αντίθετα, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη πορεία τους μεταβάλλονται ανοδικά (+39 από +29 μον. το ισοζύγιο), με τις εκτιμήσεις για τα αποθέματα να υποδηλώνουν μικρή κλιμάκωση (+7 από +4 μον. ο δείκτης). Οι προβλέψεις σχετικά με τις παραγγελίες προς προμηθευτές το επόμενο τρίμηνο κινούνται πτωτικά (στις -2 από +4 μον. το ισοζύγιο), αν και οι προσδοκίες για την απασχόληση βελτιώνονται (+3 από -10 μον. ο δείκτης). Τέλος ως προς τις τιμές αναμένεται πτώση (-16 από 0 μον. το ισοζύγιο).

Μεγάλη άνοδο καταγράφουν οι επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Είδη Οικιακού Εξοπλισμού**, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 104,3 (από 92,2) μονάδες, υψηλότερα σε σύγκριση με την

αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (91,7 μον.). Το ισοζύγιο για τις τρέχουσες πωλήσεις βελτιώνεται αισθητά (στις +26 από -1 μον.), ενώ και οι προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου κινούνται ανοδικά κατά 11 μονάδες (+17 μον. ο δείκτης). Ο δείκτης των αποθεμάτων κινείται στις -5 (από -3) μονάδες, ενώ στις προβλέψεις παραγγελιών προς προμηθευτές, το σχετικό ισοζύγιο των +2 μονάδων παραμένει ως έχει. Ο αρνητικός δείκτης στις προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου εξομαλύνεται (στις -3 από -18 μον.), με το 5% (από 18%) των επιχειρήσεων να προβλέπει μείωση και το 94% (από 82%) σταθερότητα. Τέλος, στις τιμές, ο αρνητικός δείκτης των -10 μονάδων κερδίζει 6 μονάδες, με το 80% (από 83%) των ερωτηθέντων να προσδοκούν σταθερότητα.

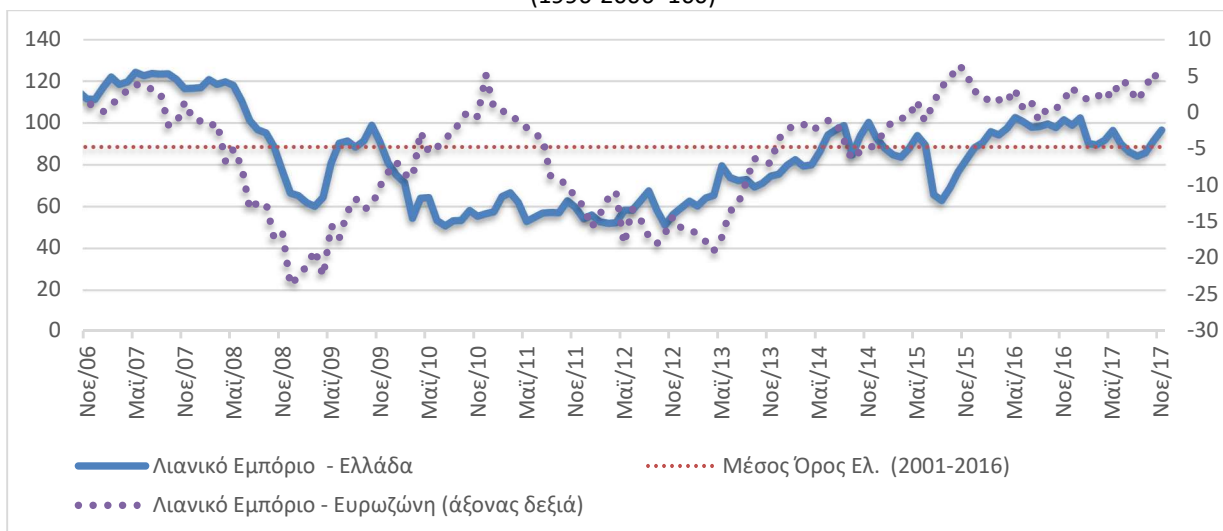
Πίνακας 4: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο

Τομέας		Ακραίες τιμές		Μέσος όρος								
Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)		Min	Max	2001-2016	2012	2013	2014	2015	2016			
		50,8 Ιουλ-10	124,3 Μαι-07	88,6	57,1	70,2	89,1	81,0	98			
2016												
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ	
90,5	95,9	94,4	97,5	102,6	100,6	98,0	98,4	99,6	97,9	101,6	99,0	
2017												
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ	
102,5	90,1	89,6	91,7	96,4	90,0	86,1	84,2	85,7	91,5	96,7		

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις για τις πωλήσεις και τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 4: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfm. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfm

Ανοδικά κινούνται τον Νοέμβριο σε σχέση με τον Οκτώβριο οι επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Οχήματα – Ανταλλακτικά**, με τον σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 121,7 (από 112,8) μονάδες, σε καλύτερη μάλιστα επίδοση έναντι της αντίστοιχης περσινής (99,9 μον.). Οι θετικές εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις του κλάδου εντείνονται (+32 από +24 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου κινείται στις +28 (από +14) μονάδες. Στα αποθέματα, ο σχετικός δείκτης υποχωρεί (-18 από -13 μον.), με τις θετικές προβλέψεις για την απασχόληση να ενισχύονται ελαφρώς (στις +2 από +4 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Στις

παραγγελίες προς προμηθευτές, η τάση είναι ανοδική (+9 από -4 μον. το ισοζύγιο), ενώ τέλος, στις προβλέψεις των τιμών, το σχετικό ισοζύγιο κινείται εκ νέου σε οριακώς αρνητικά επίπεδα.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Πολυκαταστήματα** παραμένουν επί της ουσίας αμετάβλητες, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 95,1 (από 95,5) μονάδες, σε χαμηλότερη τιμή από την αντίστοιχη περσινή (97,6 μον.). Από τα επιμέρους στοιχεία, ο δείκτης τρεχουσών πωλήσεων κερδίζει 11 μονάδες (στις +10 μον.), ενώ αντίθετα οι πολύ αισιόδοξες προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου αποκλιμακώνονται σημαντικά (το σχετικό ισοζύγιο στις +15 από +27 μον.). Οι εκτιμήσεις για το τρέχον ύψος των αποθεμάτων μεταβάλλονται οριακά εδώ και εννέα μήνες (ισοσκελισμένος δείκτης από -1 μον.), ενώ το ισοζύγιο των +24 μονάδων στις προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές περιορίζεται στις +11 μονάδες. Μεγάλη επιδείνωση παρουσιάζουν οι προβλέψεις για την απασχόληση αν και παραμένουν οριακά θετικές (στις +3 από +20 μον. το ισοζύγιο), ενώ στις τιμές καταγράφεται ελαφρά άνοδος του σχετικού ισοζυγίου (+2 από -1 μον.).

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Μικρή υποχώρηση στις επιχειρηματικές προσδοκίες, υποτονικότερες εκτιμήσεις τρέχουσας ζήτησης

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις **Υπηρεσίες** υποχωρεί ελαφρά τον Νοέμβριο και διαμορφώνεται στις 89,9 (από 92,1) μονάδες, σε ανώτερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περυσινά (85,1 μονάδες). **Από τις επιμέρους μεταβλητές του δείκτη, οι θετικές εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων εξασθενούν, όπως και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, με τις θετικές προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή της όμως να βελτιώνονται, έστω και οριακά.** Αναλυτικότερα, ο δείκτης των εκτιμήσεων για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων μειώνεται κατά 6 μονάδες, στις +12, ενώ και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση περιορίζονται ήπια (στις +11 από +15 μον. ο δείκτης). Θετικές παραμένουν οι προβλέψεις για τη ζήτηση του επόμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να ανέρχεται στις +13 (από +11) μονάδες, ενώ οι προβλέψεις για την απασχόληση επί της ουσίας δεν μεταβάλλονται (-2 από -1 μον. ο σχετικός δείκτης). Στις τιμές, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στις -5 (από -3) μονάδες, ενώ το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία κινείται στο 23% (από 26%) του συνόλου. Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 38% επισημαίνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 16% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 18% την τρέχουσα οικονομική συγκυρία (κεφαλαιακοί έλεγχοι, καθυστέρηση εισπράξεων Δημοσίου, υψηλή φορολογία κ.α.).

Σε επίπεδο βασικών κλάδων των Υπηρεσιών έλαβαν χώρα οι εξής μεταβολές:

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Ξενοδοχεία – Εστιατόρια – Τουριστικά Πρακτορεία** κινείται πτωτικά τον Νοέμβριο συγκριτικά με τον Οκτώβριο, στις 101 (από 114,3) μονάδες, σε υψηλότερο πάντως επίπεδο έναντι του αντίστοιχου περυσινού (96 μον.). Οι εκτιμήσεις για την πορεία της τρέχουσας κατάστασης των επιχειρήσεων χάνουν έδαφος (στις +33 από +51 μον. το ισοζύγιο), ενώ και στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, ο σχετικός δείκτης μειώνεται στις +15 (από +32) μονάδες. Οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση μεταβάλλονται επίσης αρνητικά (στις -13 από -4 μον. το ισοζύγιο), όπως συμβαίνει και με το ισοζύγιο απασχόλησης του κλάδου (-15 από -12 μον.). Ο δείκτης των τιμών διαμορφώνεται εκ νέου στις -11 μονάδες, ενώ τέλος,

μειώνεται δραστικά στο 17% (από 35%) το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 46% να κρίνει ως βασικό λειτουργικό εμπόδιο την ανεπάρκεια ζήτησης, το 14% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το υπόλοιπο 20% την τρέχουσα οικονομική συγκυρία.

Πτωτικά κινείται και τον Νοέμβριο ο δείκτης προσδοκιών στους **Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς** (δεν περιλαμβάνονται οι Τράπεζες), φθάνοντας στις 76,9 (από 81) μονάδες, σε υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με πέρυσι (63,9 μον.). Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων αλλάζουν τάση και γίνονται αρνητικές, με το σχετικό ισοζύγιο να κινείται στις -10 (από +16) μονάδες, ενώ και στις εκτιμήσεις της τρέχουσας ζήτησης καταγράφεται μεγάλη πτώση (στις -24 από -5 μον. ο δείκτης). Σχετικά με τις προβλέψεις της βραχυπρόθεσμης πορείας της ζήτησης, ο σχετικός δείκτης βελτιώνεται και διαμορφώνεται στις +38 (από +11) μονάδες. Από τα υπόλοιπα στοιχεία, στις προβλέψεις για την απασχόληση καταγράφεται πτώση, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -5 (από +16) μονάδες, ενώ στις προσδοκίες για τις τιμές, ο δείκτης των -5 μονάδων παραμένει ως έχει. Τέλος, το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία διαμορφώνεται στο 10% (από 16%), με το 57% των ερωτηθέντων να αναφέρει την ανεπαρκή ζήτηση ως σημαντικότερο πρόσκομμα, το 14% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και ένα 19% τους λοιπούς συγκυριακούς παράγοντες.

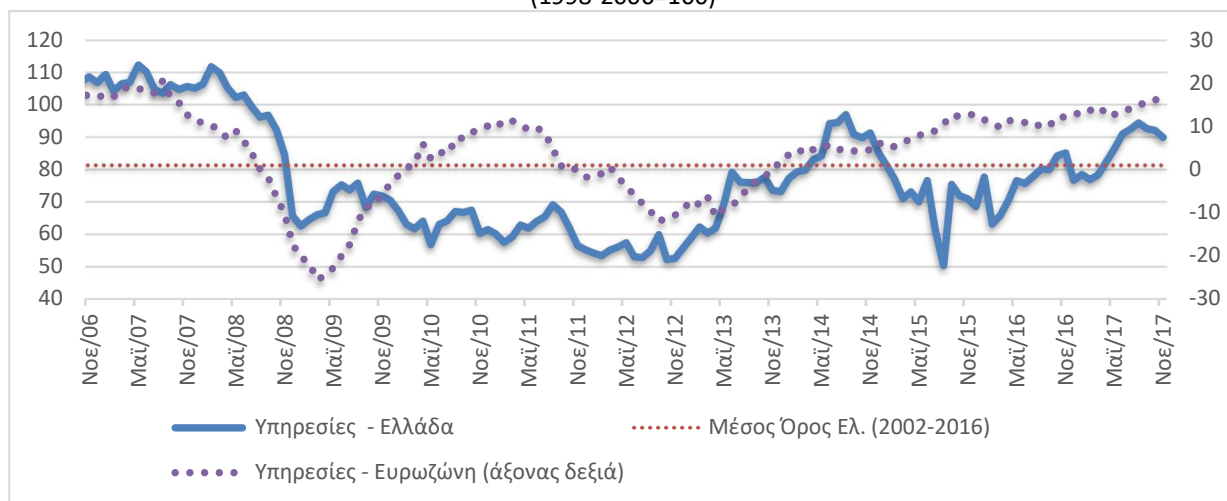
Πίνακας 5: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες

Τομέας		Ακραίες τιμές			Μέσος όρος						
Υπηρεσίες (1998-2006=100)		Min	Max		2001-2016	2012	2013	2014	2015	2016	
		53,4 Φεβ-12	122,5 γ' τρίμ. 01		81,3	54,8	70,4	87,2	68,5	76,1	
2016											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
77,5	63,2	66,0	70,6	76,6	77,7	67,6	80,2	80,0	84,2	85,1	76,7
2017											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
78,5	76,9	78,3	82,4	86,3	90,9	92,5	94,4	92,6	92,1	89,9	

Σημειώσεις: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση την κατάσταση της επιχείρησης, καθώς και τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις για την πορεία της ζήτησης.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 5: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfín. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfín

Υψηλότερα κινείται τον Νοέμβριο ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Διάφορες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες**, ο οποίος φθάνει στις 79,8 (από 70,5) μονάδες, στα ίδια σχεδόν επίπεδα με τα αντίστοιχα περσινά (78,6 μον.). Στους βασικούς δείκτες, το αρνητικό ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων αμβλύνεται κατά 8 μονάδες (στις -3 μον.), ενώ στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση καταγράφεται επίσης βελτίωση (+6 από -14 μον. το ισοζύγιο). Οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της ζήτησης υποδηλώνουν ανάκαμψη, με το σχετικό ισοσκελισμένο ισοζύγιο να κινείται στις +8 μονάδες, ενώ και στις προβλέψεις για την απασχόληση καταγράφεται άνοδος (στις -3 από -15 μον. ο σχετικός δείκτης). Η μεγάλη υποχώρηση τιμών φαίνεται να περιορίζεται (-5 από -14 μον. ο δείκτης), ενώ τέλος, διευρύνεται στο 22% (από 14%), το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 37% να αναφέρει την ανεπάρκεια ζήτησης, το 28% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 11% άλλους παράγοντες ως τα βασικότερα εμπόδια λειτουργίας του.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στην **Πληροφορική και Ανάπτυξη Λογισμικού** κινείται εκ νέου καθοδικά, στις 72,9 (από 80,6) μονάδες, σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό (78 μον.). Οι αρνητικές εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων αυξάνονται (στις -13 από -2 μον. ο δείκτης), ενώ το ισοζύγιο των +6 μονάδων στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση χάνει 9 μονάδες. Ο δείκτης των +24 μονάδων στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη πορεία της ζήτησης μειώνεται στις +13 μονάδες, ενώ στις προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου σημειώνεται μικρή πτώση των 3 μονάδων (-5 μον. ο δείκτης). Ως προς τις προσδοκίες για τις τιμές, η αποπληθωριστική τάση αμβλύνεται περαιτέρω (-5 από -12 μον. ο δείκτης), ενώ τέλος, το 30% των επιχειρήσεων δηλώνει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 28% να επισημαίνει την ανεπάρκεια ζήτησης, το 18% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 6% του υπόλοιπους παράγοντες ως τα κυριότερα προσκόμματα στη λειτουργία του.

Οριακή άνοδο καταγράφουν οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Χερσαίες Μεταφορές** τον Νοέμβριο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 82,9 (από 81,8) μονάδες, σε χαμηλότερη τιμή σε σχέση με πέρυσι (97,3 μον.). Το ισοζύγιο των +21 μονάδων στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων μειώνεται περαιτέρω, στις +5 μονάδες, ενώ και στον δείκτη εκτιμήσεων για την τρέχουσα ζήτηση καταγράφεται πτώση (στις -5 από +6 μον.). Στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη πορεία της ζήτησης σημειώνεται έντονη θετική μεταβολή στο σχετικό ισοζύγιο (-2 από -33 μον.), ενώ στις προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου η τάση είναι επίσης ανοδική (-13 από -19 μον. το ισοζύγιο). Ο δείκτης των τιμών κινείται πτωτικά κατά 5 μονάδες, στις -20, ενώ τέλος, το 43% (από 38%) των επιχειρήσεων του δείγματος δηλώνει ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, με το 24% να επισημαίνει την ανεπάρκεια ζήτησης, ένα 21% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και ένα 9% τους λοιπούς τρέχοντες παράγοντες ως τα βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία τους.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

Σταθερότητα για δεύτερο μήνα στην καταναλωτική εμπιστοσύνη

Ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης κινείται στα ίδια επίπεδα και τον Νοέμβριο, για δεύτερο κατά σειρά μήνα, στις -53,8 (από -54) μονάδες, παραμένοντας όμως στην υψηλότερη τιμή του από τον Ιούλιο του 2015. Από τις επιμέρους μεταβλητές του δείκτη, καταγράφεται μικρή επιδείνωση των ισοζυγίων στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού και την πρόθεση αποταμίευσης και βελτίωση στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας και την ανεργία. **Οι ήπιες τάσεις στα ισοζύγια που αντισταθμίζονται μεταξύ τους, αντανακλούν το ότι δεν έλαβαν χώρα σημαντικές αλλαγές στην οικονομική πολιτική τον Νοέμβριο, αλλά ούτε και αναμένονται προσεχώς, ενισχύοντας την αίσθηση σταθερότητας στην οικονομία. Τα έκτακτα μέτρα ενίσχυσης όσων έχουν χαμηλά εισοδήματα επίσης συνέβαλαν στη διατήρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης στο ίδιο επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, υφίστανται αυξημένες φορολογικές υποχρεώσεις στο τέλος του έτους, οι οποίες όμως ήταν αναμενόμενες και έχουν προεξοφληθεί.** Η Ελλάδα παραμένει η χώρα με το χαμηλότερο δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ακολουθούν η Βουλγαρία (-22,4 από -23,5), η Κροατία (-16,4 από -17,2), η Ρουμανία (-22,2 από -20,7) και η Ουγγαρία (-12,9 από -13,1). Ο μέσος ευρωπαϊκός δείκτης σε επίπεδο ΕΕ διαμορφώνεται στις -0,7 (από -1,6) μονάδες και στην Ευρωζώνη στις +0,1 (από -1,1) μονάδα. Ανοδική τάση τον Νοέμβριο σημειώνεται σε 12 χώρες (από 9 τον Οκτώβριο), ενώ θετικό πρόσημο διατηρούν 13 χώρες: οι σκανδιναβικές (Δανία, Σουηδία, Φινλανδία), το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Τσεχία, η Γερμανία, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Κύπρος και η Ιρλανδία. Αναλυτικά:

- **Επιδείνωση στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών**

Οι προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους τους προσεχείς 12 μήνες επιδεινώνονται ελαφρώς τον Νοέμβριο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -46 (από -44) μονάδες. Το 60% (από 58%) των νοικοκυριών αναμένει ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης, ενώ το 2% (από 5%) προβλέπει και πάλι μικρή βελτίωση. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις +1,1 και -0,4 μονάδες.

- **Βελτίωση στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας**

Ο δείκτης των προβλέψεων των νοικοκυριών για την οικονομική κατάσταση της χώρας τους το προσεχές 12-μηνο βελτιώνεται τον Νοέμβριο και διαμορφώνεται στις -48,4 (από -51,2) μονάδες. Το 64% των καταναλωτών προβλέπει ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας, έναντι του 9% το οποίο αναμένει ελαφρά βελτίωση. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις -1,2 και 4,5 μονάδες.

- **Χειροτερεύει η πρόθεση για αποταμίευση**

Ο δείκτης της πρόθεσης για αποταμίευση τους προσεχείς 12 μήνες επιδεινώνεται και τον Νοέμβριο και διαμορφώνεται στις -79,5 (από -78,6) μονάδες. Το 92% (από 89%) των νοικοκυριών δεν θεωρεί καθόλου πιθανή την αποταμίευση στο επόμενο 12μηνο, ενώ το 8% (από 10%) τη θεωρεί αρκετά ή πολύ πιθανή. Οι σχετικοί δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις -0,2 και -3,5 μονάδες αντίστοιχα.

- **Λιγότερο απαισιόδοξες προβλέψεις για την πορεία της ανεργίας**

Ο δείκτης πρόβλεψης για την εξέλιξη της ανεργίας τους προσεχείς 12 μήνες μειώθηκε τον Νοέμβριο στις +41,3 (από +42,3) μονάδες. Το ποσοστό των νοικοκυριών που προβλέπει μικρή ή αισθητή άνοδο της ανεργίας διαμορφώθηκε στο 60% (από 61%), με το 13% των ερωτηθέντων να αναμένει

ελαφρά ή αισθητή μείωσή της. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη κινήθηκαν στις +6,3 και +4,8 μονάδες.

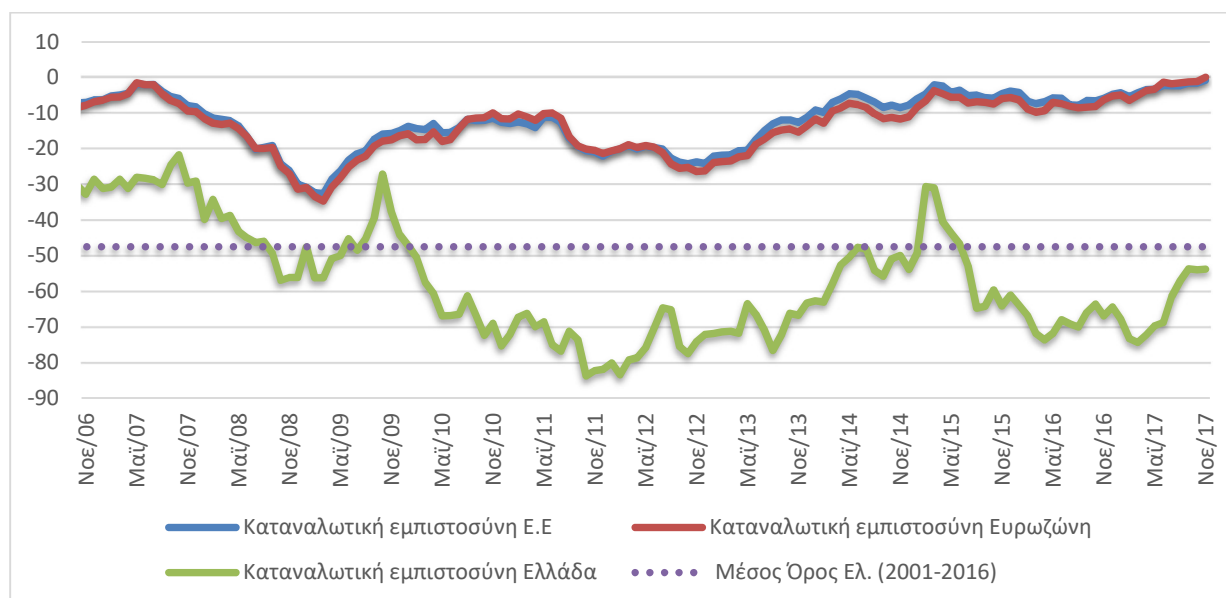
Πίνακας 6: Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών (εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Περιοχή	Ακραίες τιμές		Μέσοι όροι										
	Min	Max	2001-2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016				
ΕΕ-28	-31,9 Μαρ-09	0,8 Ιαν-01	-12,3	-15,6	-21,4	-16,7	-7,2	-4,4	-6,3				
Ευρωζώνη	-34,2 Μαρ-09	1,0 Ιαν-01	-13,6	-14,4	-22,2	-18,7	-10,2	-6,2	-7,7				
Ελλάδα	-83,8 Οκτ-11	-16,9 Απρ-04	-48,1	-74,1	-74,8	-69,4	-54,0	-50,7	-68,0				
Περιοχή	2016												
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ	
ΕΕ-28	-4,2	-6,6	-7,3	-6,8	-5,7	-5,8	-7,7	-7,7	-6,4	-6,5	-5,8	-4,6	
Ευρωζώνη	-6,3	-8,8	-9,7	-9,3	-7,0	-7,2	-7,9	-8,5	-8,2	-8,0	-6,2	-5,1	
Ελλάδα	-63,9	-66,8	-71,9	-73,7	-71,9	-68,0	-69,2	-70,1	-65,9	-63,6	-66,9	-64,4	
Περιοχή	2017												
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ	
ΕΕ-28	-4,3	-5,3	-4,3	-3,4	-3,3	-2,2	-2,3	-2,3	-1,6	-1,6	-0,7		
Ευρωζώνη	-4,9	-6,4	-5,1	-3,6	-3,3	-1,3	-1,7	-1,5	-1,2	-1,1	0,1		
Ελλάδα	-67,8	-73,3	-74,4	-72,2	-69,7	-68,8	-61,5	-57	-53,7	-54	-53,8		

Σημείωση: ο Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών υπολογίζεται με βάση τις προβλέψεις για τη γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας, την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, την πρόθεση αποταμίευσης και την πρόβλεψη για την ανεργία. Οι προβλέψεις κινούνται στο διάστημα +100 (όλοι προβλέπουν αύξηση) έως -100 (όλοι προβλέπουν μείωση) και εμφανίζονται ως διαφορές θετικών-αρνητικών απαντήσεων. Αρνητική διαφορά σημαίνει ότι το ποσοστό αυτών που προβλέπουν μείωση κάθε μεγέθους υπερτερεί του ποσοστού όσων προσδοκούν αύξηση και αντίστροφα.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfín

Διάγραμμα 6: Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών (εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfín

• **Εντείνονται ελαφρά οι πληθωριστικές προσδοκίες**

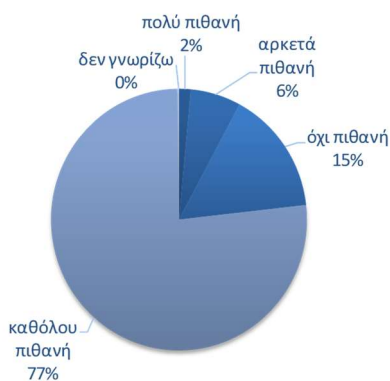
Ελαφρώς ανοδικά κινούνται τον Νοέμβριο οι προβλέψεις μεταβολών στις τιμές τους προσεχείς 12 μήνες, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις +8,6 (από +7,1) μονάδες. Το 44% των νοικοκυριών προβλέπει άνοδο τιμών με ίδιο ή ταχύτερο ρυθμό και το 32% (από 33%) αναμένει σταθερότητα. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις +19 και +14,7 μονάδες.

• **Μείωση του ποσοστού των καταναλωτών που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν**

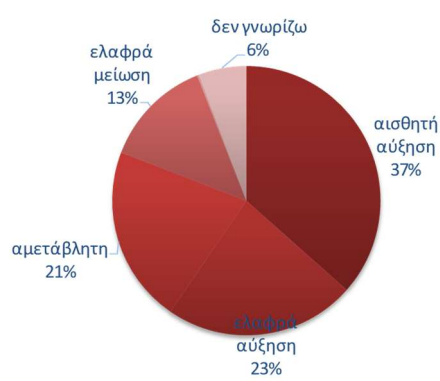
Ως προς τις εκτιμήσεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού, το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνει ότι «μόλις τα βγάξει πέρα» αυξάνεται τον Νοέμβριο στο 65% (από 60%), ενώ παραμένει στο 13% το ποσοστό όσων αναφέρουν ότι αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους. Οι καταναλωτές που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ μειώνονται στο 9% (από 12%) του συνόλου, ενώ όσοι δηλώνουν ότι «έχουν χρεωθεί» περιορίζονται στο 13% (από 15%).

Διάγραμμα 7: Βασικοί Δείκτες έρευνας καταναλωτών το επόμενο 12μηνο

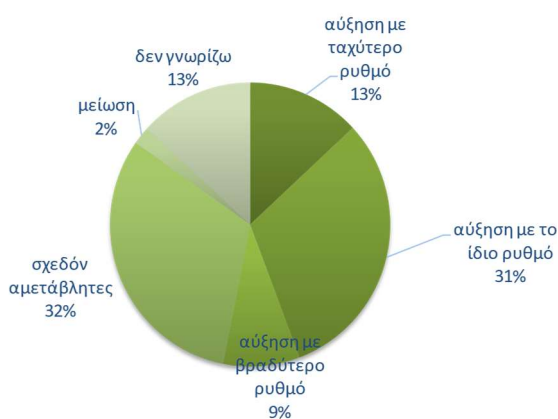
ΠΡΟΘΕΣΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗΣ

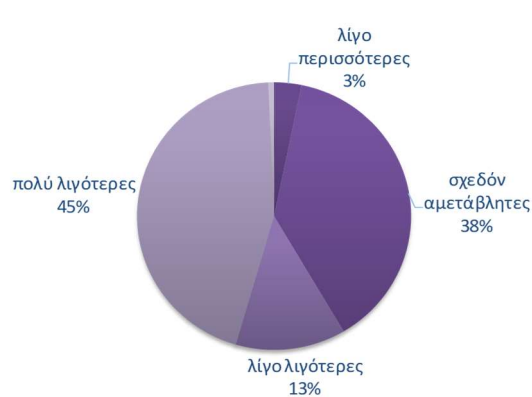
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

ΠΡΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΜΕΙΖΟΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Πηγή: IOBE